

ФС
Щ 143
Р 90

МАЙСТРИ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА

М. РУТКОВСЬКИЙ
ІВАН ПОХИТОНІВ

(1850-1923)

ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

П Р А Г А

КОРОТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ

X

Шифр ФР 143 Р90 Інв. № 2714523

Автор Бутковський М.

Назва Іван Яхшинович (1850-1923).

Місце, рік видання Трага, 1925.

Кіл-ть стор. 14 [Тіт.: перекр. іл.]

-\\- окр. листів _____

-\\- ілю _____

-\\- карт _____

-\\- схем _____

Том _____

Конволок _____

Примітка

10.04.0

Велич!

Іван Поглютич.

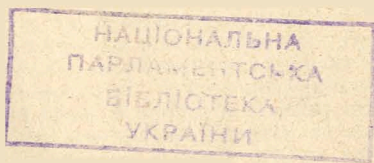
Рк А 581141 7С
Щ 143(44кр)
Р-90

М. РУТКОВСЬКИЙ

ІВАН ПОХИТОНІВ

(1850=1923)

Рк 2714523

ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ.
П Р А Г А
1 9 2 5

Щ 143 (4Укр) 5-8

Світлій пам'яті

Івана Павловича Похитонова

22 грудня 1923 р. в Брюсселі почив видатний артист-маляр останньої чверті ХІХ і першої чверті ХХ ст. — Іван Павлович Похитонів. Бельгійське суспільство і преса однодушно відзначили втрату цього своєрідного таланту, — вони звикли вже давно вважати його за свого, бо, покинувши рідну Україну ще р. 1878, Похитонів останні тридцять років свого життя прожив у Бельгії, в Льєжжі, куди переселився з Парижу ще р. 1893 з голосним ім'ям видатного майлара, зі славою неперевершеного майстра тої тонкої блискучої техніки, що була властива тільки дуже небагатьом європейським віртуозам.

«Поет природи і гармонії»... «російський Мейсонь»... — так характеризувала творчість Похитонова бельгійська й французька мистецька критика, при чім остання не раз вшановувала його дорівнянням до свого великого майстра пензля.

Творчість Похитонова справді є далеко не звичайне явище на полі малярського мистецтва, завдяки рідкому сполученню витонченої техніки, що не надається до наслідування, з глибокою силою передачі в гамах барв невливої душі природи, що безперестанку міниться в вічній гармонії. Пристрасть, боротьба, те невгамонне *я*, що борсається в поривах шукань — всі ці настрої були йому чужі. В його образах завжди брєніла божеська поезія краси й життя, незалежно від того, чи малював він селянське весілля на Україні, чи неаполітанський краєвид, полювання на вальдшнепів, чи куточок монастиря, жіночу натуру, чи коней в сутінковому світлі стайні, — завжди він лишався поетом краси і в природі бачив вічну правду.

Невеликі розміром картини Похитонова звичайно забирали знавці й цінителі мистецтва до колекцій Франції, Бельгії, Америки. В невеликому числі пано Похитонова були представлені в музеї Олександра ІІІ, у Третьяковській галерії і, крім того, в Анічковому палаці теж була досить значна колекція їх, бо Олександр ІІІ і його дружина дуже цінили пензель Похитонова, хоч останній, правду кажучи, далеко

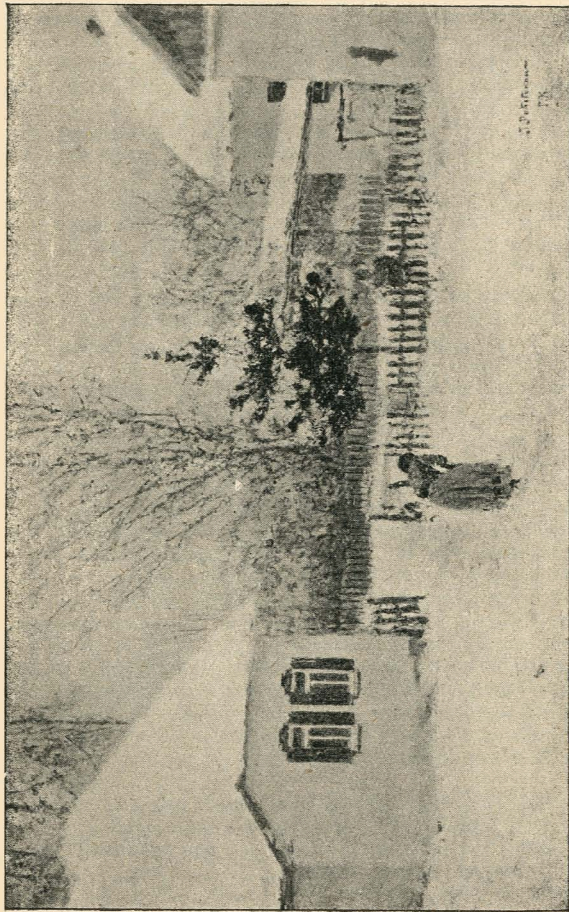
не завжди поспішався задовольнити неослабний попит навіть своїх високих замовців. Та, можна сказати, виключна уважливність, якою користалось ім'я Похитонова у аматорів і цінителів, спричинилась до того, що речі його завжди розцінювались досить високо; майже не знаючи ринка і минаючи звичайні мистецькі вистави, вони переходили в приватні збірки, лишаючись таким чином мало відомими й неприступними для широкого громадянства.

В Росії ім'я Похитонова звичайно належало до плеяди видатних, але 45-літнє перебування за кордоном з одного боку, а з другого боку, повна незалежність його від російського мистецтва у всіх відношеннях, бо він нігде ніколи ні в кого не вчився майстерства малювання в буквальному значінні, — призначили йому трохи ізольоване, відчужене становище серед російських художників. Його не можна було на певній підставі «ані з'ясувати, ані зачислити», крім того, він не мав собі ані в минулому попередника-учителя, ані в теперішності не залишив наслідувачів. А коли до цього додати, що вроджена лагідність і скромний характер у Похитонова сполучались із чималою особистою незалежністю, то можна почасти зрозуміти, чому його закордонна слава і голосний успіх не мали широкого поширення на його батьківщині.

Торкаючись особливих прикмет творчости Похитонова, тепер можна відверто говорити про мало кому відому глибоку трагедію другого українського маляра Сергія Івановича Васильківського, трагедію, що відбувалась в 90-х роках і мала такі тяжкі наслідки для яскраво-колеритного таланту цього щирого співця України. Не входячи в подробиці самої драми, зазначу лише, що цього молодого і сильного артиста, з величезним запасом волевої енергії, коли він стояв уже на шляху до широкої слави, під час його закордонної подорожі від Академії Мистецтва (1886—90 рр.), глибоко вразила й захопила зустріч в Парижі з Похитоновим і його творчість... Але Похитонів не лишив спадкоємців. В гармонії блакитно-спокійного моря ховаються невідомі глибини, і в них згубилась не аби-яка індивідуальність С. І. Васильківського. Це була єдина спроба з багатими засобами охопити артистичний світогляд великого самородка, зрозуміти тайну поета, — про інші не варт і говорити, їх майже не було.

Цікаві обставини й оточення, серед яких Похитонів розпочав свою мистецьку діяльність. Він народився 27 січня 1850 р. на Херсонщині, в сім'ї середнього достатку дідачів: його дід, січовик Данило Похитон, коли прибули посли від

1. Политоніе, Подвірря вімолю.

Катерини для зліквідування Запорозької Січі, не хотів покинути Україну; два його старших брати пішли на Кубань, а йому, як освіченій людині, запропоновано вступити секретарем до комісії, що завідувала справами розселення тих запорожців, які лишались на Україні. В родинній хроніці заховалось мало відомостей про цю діяльність родоначальника; відомо тільки, що брати Похитони, як були січовиками, мали на Україні хутори, а молодший, що лишився на московській службі дістає чини й даровані маєтки. Його вважають за дивака й самодура на Херсонщині, що саме тоді заселявалась. Од першого шлюбу в нього було троє синів і одна дочка, а від другого — «не менш, як двадцять дві персони», як казав Іван Павлович. З цих останніх молодший був батьком нашого славетного майстра.

Вже в наймолодшому віці він виявляв нахил і незвичайні здібності до рисування: відомий випадок, як він у віці 7 років, бажаючи зробити приємність своїй матері, докладно й добре скопіював у сусіда досить гарну голанську гравюру — сцену полювання, досить складної композиції. Ця праця семилітнього хлопчика й досі переховується в Брюсселі.

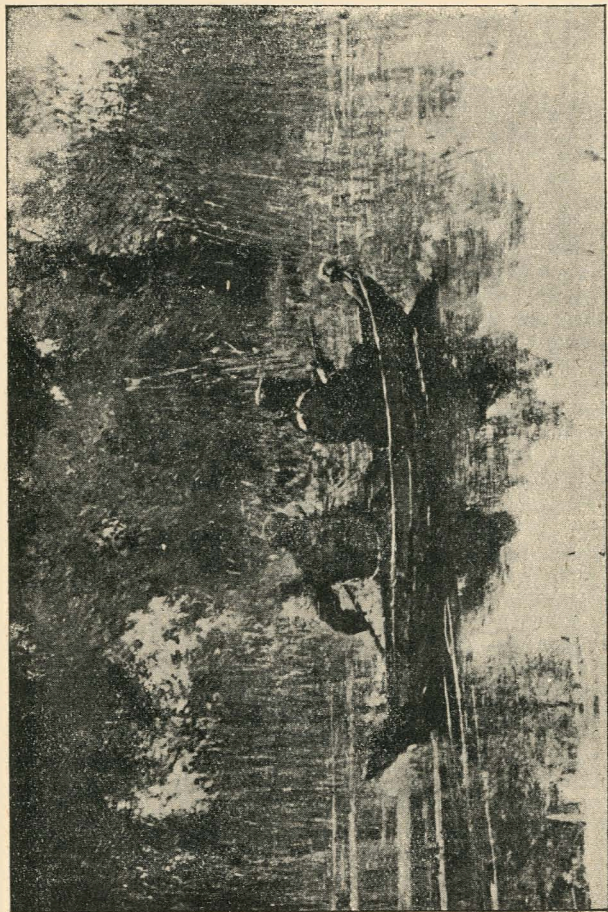
По скінченні гімназії у Миколаєві Похитонів їде до Москви й вчиться в Петро-Разумовській Академії; наука йде успішно, але вже на другому курсі він примушений покинути академію й повернутися на батьківщину, скомпромітований політично і піднадзорний. Процес Нечаєва, що відбувався саме тоді, близька приязнь Похитонова з де-кількома учасниками процесу, а також революційна діяльність близьких родичів поклали кінець дальшій освіті і створили дуже тяжкі обставини для молодого чоловіка. Він живе де-який час у родичів, у своїй «Похитонівці», а то ще в Одесі. Пристрасний до полювання змалку й аматор природи він увесь свій вільний час ділить між рушницею і палітрою, малює собі дилетанські картинки: то кицьку з фотографії, то який небудь красвид, ставлячись, як він сам признається, до свого мистецького таланту ніяк, і йому ніколи й на думку не спадало стати правдивим малярем.

Але ось на початку російсько-турецької війни (1877 р.) він перший раз у своєму житті попадає в Одесі на виставку передвижників. Авторів цих рядків Похитонів казав: «Виставка мене вразила... засліпила: я вперше опинився перед правдивим мистецтвом. Вражіння було величезне, таке, що й не висловити його. Тут тільки я зрозумів, що може витворити пензель і фарба. Приголомшений, пригнічений я довго пере-

стоював перед полотнами Боголюбова, Мясоседова, Бегрова»... Тут таки на виставці він випадково знайомиться з художником Размарициним, що тоді недавно повернувся з Німеччини. Останній, познайомившись ближче з самоуком-аматором, знаходить в ньому безперечний талант, дивується на його техніку, дає деякі вказівки загального характеру, а головню радить, умовляє його їхати негайно вчитися за кордон. Скоро після того Похитонів покидає батьківщину й їде до Італії. Там він пробує недовго і переїздить потім до Парижу. Тут на той час (день здобуття Плевни) засновується клуб російських артистів з активною участю І. С. Турґенєва, обраного за голову, і який став на чолі тодішньої російської колонії. Збори клубу (що існує й нині на тій самій Place Pigale) відбувались дуже жваво з участю таких художників, як Боголюбов, Харламов, Вілліє, Шінднер, брати Гінебургі, Антокольський та інші. Серед членів клубу і постійних гостей брав участь в тих зібраннях також і весь російський дипломатичний корпус в Парижі та емігранти.

Похитонів, яко нікому невідомий самоук-артист, що приїхав учитися, почував себе на початок не так то вже добре, якомсь загублено у великому місті. «Правда, у мене були (казав він) рекомендаційні листи до де-кількох російських видатних художників, але пуття з них було мало. Всі вони поведились неприступно перед таким простим смертельним, як я, а в мене не було хисту прихилити людей до себе. Один тільки Дмитрієв-Оренбурзький та його дружина поставились до мене прихильно, наче до рідного. Збентежений своїми невдачами у наших славних артистів, я тільки у Дмитрієвих зустрічав щире відношення і моральну підтримку, тільки завдяки їм, я не почував себе самотнім і покинутим... Дмитрієв-Оренбурзький ввів мене в клуб художників, де мене обрано на загальних зборах секретарем управи, і таким чином, я ближче познайомився з Турґенєвим...»

Багато працював тоді Похитонів, але ніхто з художників не кермував його працею, ніхто не давав йому вказівок чи порад. Яко секретар і управитель господарської частини клубу, він був відомий членам клубу, але як художником, ним ніхто не цікавився. Проїшло кілька місяців самостійної безсистемної праці, і хоч відчувалась потреба в керовникові, але Похитонів волів працювати самостійно. Незабаром він зваявився подати на одну з виставок у клубі свій рисунок оливцем, що представляв голову з натури мисливої собаки. Рисунок звернув на себе увагу Турґенєва, який його негайно

1. Полігоніє. В очеретах.

й придбав. Ця обставина дуже підбадьорила й окрилила надіями молодого художника в його самостійних шуканнях. Настав 1879 рік, а з ним і перший паризький салон. Похитонів рішає виставити дві невеликих картини. Старанно ховаючи свій намір од усіх, навіть од Дмитрієва, він односить свої речі і чекає, нудячи світом, кілька днів на відповідь. Це був іспит і майже без жадної надії на успіх. Як же уявити собі здивовання і безмежну радість художника, коли він одержав коротке повідомлення від голови журі Тільома, де стояло: «Обидві Ваші речі прийнято на виставу одногolosно!»

Несподіваний успіх і прихильна оцінка критики були нагородою за самостійну працю. Обидві картині було продано в перші ж таки дні. Це надає Похитонову сил і певности для дальшої праці. 1880-й рік і другий салон були вже для Похитонова повним успіхом. Незадовго перед салоном, куди він уже впевнено послав три речі: «На тязі», «Голова собаки» та «Портрет», велика паризька фірма Пті робить йому пропозицію продавати виключно через неї всі свої картини, при чім пропонує контракт на 10 років, щомісячну платню 1000 фр. та 50% з продажу картин. Така перемога скромному синові Херсонщини навіть і не снилась ніколи, та ще особливо під паризьким небом в царстві славетного Мейсоньє, що возсідав тоді на Олімпі артистичного світу Парижа! Але цього було мало, і слідом за пропозицією Пті надійшов ще більший успіх для художника.

Щоб перевірити своє вражіння і зав'язану з молодим художником справу, обережний Пті звернувся до самого Мейсоньє, взявши на показ йому ще нескінчену картину. Мейсоньє дав дуже прихильну оцінку її. Сам видатний майстер техніки малювання, він був здивований тонким способом виразу у невідомого самоука, особливо сподобались йому вершки осінніх яблунь на картині, і Пті з задоволенням почув од славетного майстра скільки раз повторену в захваті фразу: «Comment diable reussit-il faire ça?» (Яким способом, чорт забери, вдається йому це?). Мейсоньє висловив бажання познайомитися з Похитоновим, і в один з четвергів, коли просторі студії великого майстра відчинялись для художників, наш молодий земляк, над звичай ласково був прийнятий взагалі не дуже привітним Мейсоньє, який висловив повну готовість по всяк час помагати молодому художникові своїми порадами й вказівками.

Така оцінка й відношення Мейсоньє тоді мали більше значіння, ніж успіх на виставці. Вищезначений салон 1880 р.,

що відбувся незабаром після того, звертає на картини Похитонова напружену увагу цілої паризької артистичної критики. По-над 17 осіб схотіли придбати етюда «На тязі», а відомий Шаус, торговець картинами, з Америки запропонував замовлення на десять копій тої самої картини. Таким чином, 1880-й рік вже дає Похитонову велике ім'я, широку славу й тривалу матеріальну забезпеченість.

Царь Олександр III пропонує Похитонову, щоб той намалював для нього кілька краєвидів у Болгарії, де була царська ставка під час війни. Це замовлення виконано наприкінці 1881 р., а р. 1882 з канцелярії царя надходить нова пропозиція Похитонову: право до животної досліджувати й змальовувати в Росії все, що стосується до історичної минувшини, з умовою, щоб кожна картина переходила у власність царя за ціну 2500 фр. (цеб-то, середня ціна картин Похитонова того часу).

Але Іван Павлович Похитонів осівся вже тоді в Бельгії і тільки на короткій час і зрідка їздив на Україну та до Росії. Тільки р. 1914, прибувши туди напередодні війни, він задержався там на кілька років. Його участь на виставах у Петербурзі та в Москві звязана з незмінним успіхом. Картини, намальовані ним за той час під рідним небом Херсонщини, свідчать про сильний розвиток його творчих сил. Делікатна краса колориту, чарівна прозорість барв, досягають найвищої досконалости в гармонії майстерної композиції, і все це, передане лише йому властивими технічними засобами, свідчить про цікавий і характеристичний період творчости Похитонова, вже наприкінці життя, під рідним небом України після 35-літнього захоплення Заходом.

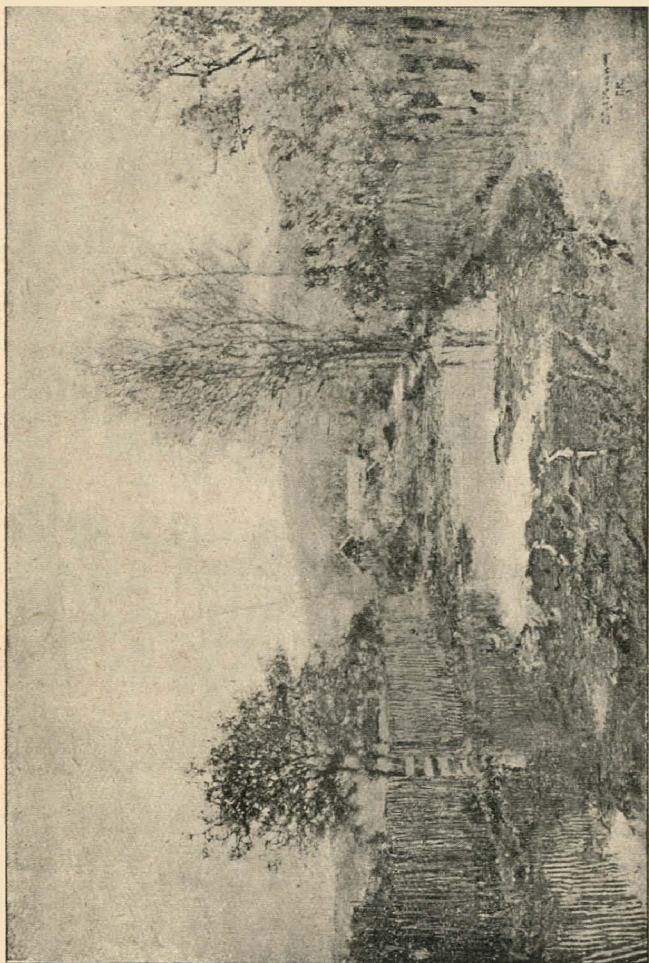
Року 1919, після довгих поневірянь і злиднів, Похитонову вдається вирватися з Сов. Росії назад до Бельгії, що стала для нього тепер справді другою батьківщиною. Про те, як привітно й щиро прийняли його бельгійці, свідчить успіх його вистави у Льєжі 1922 р. Його картини, розкуплені за великі гроші, лишилися усі в межах цієї країни. Старий, заслужений улюбленець з'явився перед своїми прихильниками ще раз в молодечо бадьорому розквіті своєї творчости, але з якимсь новим прекрасним мотивом в своїй, як і раніш, чарівній поезії... І тільки пояснююча примітка каталогу казала бельгійцям, що цей мотив художник малював — «en Ukraine».

26.-VII.-1925

Joinville le Pont (Seine) France.

2714523

І. Пузось. Після дощу.

НАЦІОНАЛЬНА
ПАРЛАМЕНТСЬКА
БІБЛІОТЕКА
УКРАЇНИ

n/08

404
ЦДБ

A 581141

ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ.

1. Л. УКРАЇНКА. ПЕРВІСНІ ЛЮДЕ. За редакцією проф. Д. Антоновича. З малюнками. Ц. 0,04 дол.
2. ВСЕУКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ НАУК. ЗВІДОМЛЕННЯ ЗА 1921 РІК. Ц. 0,12 дол.
3. МИКОЛА ЧАЙКІВСЬКИЙ. СИСТЕМАТИЧНИЙ СЛОВНИК УКРАЇНСЬКОЇ МАТЕМАТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ з поазбучним українсько-російсько-німецьким покажчиком. Перша частина. Елемент. математика. Ц. 0,50 дол.
4. УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ НАУК. НАЙГОЛОВНІШІ ПРАВИЛА УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПИСУ. Нове видання. Ц. 0,08 дол.
5. ВСЕУКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ НАУК. ЗВІДОМЛЕННЯ ЗА 1922 РІК. Ц. 0,30 дол.
6. МАЙСТРИ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА, серія, ч. 1.: М. РУТКОВСЬКИЙ. І. ПОХИТОНІВ, з портретом і малюнками. Ц. 0,12 дол.

Ціна в амер. дол.: 1 кор. чеська = 3 центи.

Адреса:

**E. Wyrowuj, Praha-Vršovice
665.**

Československo.